

Spauda ir informacija

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
PRANEŠIMAS SPAUDAI Nr. 25/21
2021 m. vasario 25 d., Liuksemburgas

Generalinio advokato išvada sujungtose bylose C-804/18,
IX / WABE e.V. ir C-341/19, MH Müller Handels GmbH / MJ

Generalinis advokatas A. Rantos teigia, kad darbdavys, įgyvendindamas savo neutralumo politiką, gali leisti darbuotojams nešioti mažus religinius simbolius

Byla C-804/18: Vokietijos visuomeninė asociacija WABE valdo vaikų darželių tinklą. Ji yra nepartinė ir nekonfesinė struktūra. IX yra specialiojo ugdymo ir sveikatos priežiūros specialistė ir nuo 2014 m. dirba WABE. IX išpažįta islamą ir 2016 m. pradžioje ji nusprendė ryšėti musulmonišką skarą (ir savo darbo vietoje). Nuo 2016 m. spalio mėn. iki 2018 m. gegužės mėn. ji buvo vaiko priežiūros atostogose.

2018 m. kovo mėn. WABE priėmė tarnybinį nurodymą laikytis neutralumo principo. Tuo nurodymu uždrausta darbuotojams nešioti matomus politinių, filosofinių ar religinių įsitikinimų simbolius. Tokie simboliai visų pirma yra krikščioniškas kryžius, musulmoniška skara ir žydiška kipa. WABE centrinio padalinio darbuotojams nereikia laikytis neutralumo principo, nes jie nebendrauja su klientais.

Supažindinta su WABE priimtu nurodymu, IX atsisakė nusirišti skarą, taigi gavusi keletą įspėjimų ji buvo laikinai nušalinta nuo pareigų.

WABE sprendimą darbuotoja apskundė *Arbeitsgericht Hamburg* (Hamburgo darbo teismas, Vokietija).

Byla C-341/19: bendrovė *MH Müller Handels* Vokietijoje valdo kosmetikos parduotuvių tinklą. MJ, musulmonė, buvo šios įmonės darbuotoja, nuo 2002 m. dirbanti pardavimo konsultante ir kasininke. Grįžusi iš vaiko priežiūros atostogų 2014 m. ji, kitaip nei anksčiau, ryšėjo musulmonišką skarą. Atsisakiusi nusirišti skarą, MJ 2016 m. liepos mėn. iš savo darbdavės gavo nurodymą atvykti į darbą be išsiskiriančių didelio formato politinių, filosofinių ar religinių įsitikinimų simbolių.

MJ ginčijo savo darbdavės sprendimą; darbdavė prašė *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija) atmesti MJ pateiktą ieškinį.

Abu teismai klausia Teisingumo Teismo, ar šios įmonių taisyklės atitinka Direktyvą dėl vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje¹.

Šiandien pateiktoje išvadoje generalinis advokatas Athanasios Rantos pirmiausia primena, kad direktyvoje „vienodas požiūris“ reiškia, jog nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos dėl, be kita ko, religijos. Remdamasis Teisingumo Teismo jurisprudencija bylose *G4S Secure Solutions*² ir *Bougnaoui*³, jis mano, kad **iš privačios įmonės darbo tvarkos taisyklės kylantis draudimas darbo vietoje nešioti visus matomus politinių, filosofinių ar religinių įsitikinimų**

¹ 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

² 2017 m. kovo 14 d. Sprendimas *Centrum voor Gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding / G4S Secure Solutions*, C-157/15, taip pat žr. Pranešimą spaudai Nr. 30/17.

³ 2017 m. kovo 14 d. Sprendimas *Bougnaoui ir Association de défense des droits de l'homme (ADDH) / Micropole Univers*, C-188/15, taip pat žr. Pranešimą spaudai Nr. 30/17.

simbolius nėra tiesioginė darbuotojų, kurie, vadovaudamiesi religiniais įsakymais dėl prisidengimo, laikosi tam tikrų aprangos taisyklių, diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų.

Tada generalinis advokatas nagrinėja klausimą, ar įgyvendinant įmonės neutralumo politiką darbo tvarkos taisyklėje įtvirtintas draudimas darbo vietoje nešioti išsiskiriančius didelio formato politinių, filosofinių ar religinių įsitikinimų simbolius yra suderinamas su Sąjungos teise.

Sprendime *G4S Secure Solutions* Teisingumo Teismas darė nuorodą į darbo vietoje nešiojamus visus matomus religinių įsitikinimų simbolius. Jis teigė, kad draudimu nešioti šiuos simbolius galima užtikrinti tinkamą įmonės neutralumo politikos įgyvendinimą, jeigu ši politika iš tikrųjų vykdoma nuosekliai ir sistemingai. Teisingumo Teismas dar nėra nagrinėjęs klausimo dėl draudimo nešioti išsiskiriančius didelio formato simbolius.

Generalinis advokatas pažymi, kad šiuo klausimu siekiama įvertinti, ar matomų mažų simbolių nešiojimas yra pagrįstas. Šiuo klausimu jis teigia, kad **darbdavio įgyvendinama neutralumo politiniu, filosofiniu ar religiniu požiūriais politika palaikant santykius su klientais nėra nesuderinama su jo darbuotojų nešiojamais matomais ar nematomais, tačiau mažais, t. y. nekrentančiais į akis, religinių įsitikinimų simboliais, kurie nėra pastebimi iš pirmo žvilgsnio.**

Generalinio advokato teigimu, Teisingumo Teismas neprivalo pateikti tikslios „mažų“ simbolių sąvokos apibrėžties, nes gali būti reikšmingos simbolio nešiojimo aplinkybės. Vis dėlto jis mano, kad bet kuriuo atveju musulmoniška skara nėra mažas religinis simbolis. Todėl nacionalinis teismas turi įvertinti kiekvieną konkretų atvejį.

Generalinis advokatas pažymi, kad, jeigu galima uždrausti darbo vietoje nešioti visus matomus politinių, filosofinių ar religinių įsitikinimų simbolius, darbdavys, naudodamasis laisve užsiimti verslu, taip pat gali uždrausti nešioti tik išsiskiriančius didelio formato simbolius.

Generalinis advokatas daro išvadą, kad **privačios įmonės darbo tvarkos taisyklė, pagal kurią, įgyvendinant neutralumo politiką, darbo vietoje nešioti draudžiama tik išsiskiriančius didelio formato politinių, filosofinių ar religinių įsitikinimų simbolius, gali būti pateisinama.** Toks draudimas turi būti taikomas nuosekliai ir sistemingai, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

Galiausiai generalinis advokatas nagrinėja klausimą, ar, vertindamos iš privačios įmonės darbo tvarkos taisyklės, kurioje nustatytas draudimas nešioti politinių, filosofinių ar religinių įsitikinimų simbolius, kildinamą nurodymą, valstybės narės gali taikyti religijos laisvę saugančias nacionalinės teisės nuostatas. Iš Vokietijos konstitucinių nuostatų matyti, kad darbdavio noras laikytis neutralumo religiniu požiūriu politikos klientų atžvilgiu iš esmės yra teisėtas tik tuo atveju, jeigu dėl tokio neutralumo nesilaikymo jis patiria neigiamų ekonominių pasekmių.

Generalinis advokatas teigia, kad būtina atsižvelgti į įvairius valstybių narių požiūrius religijos laisvės apsaugos srityje. Jis mano, kad Vokietijos nacionalinės nuostatos neprieštarauja Direktyvai dėl vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje. Iš tikrųjų pagal jas darbdaviui nedraudžiama laikytis neutralumo politiniu, filosofiniu ar religiniu požiūriais politikos, tačiau jose tik nustatomas papildomas su neutralumo įgyvendinimu susijęs reikalavimas, siejamas būtent su darbdaviui ar susijusiam trečiajam asmeniui pakankamai konkrečiai gresiančia finansine žala.

Taigi generalinis advokatas daro išvadą, kad **nacionalinis teismas, vertinantis privačios įmonės darbo tvarkos taisyklės, kurioje nustatytas draudimas darbo vietoje nešioti politinių, filosofinių ar religinių įsitikinimų simbolius, suderinamumą su direktyva, gali taikyti nacionalines konstitucines nuostatas, saugančias religijos laisvę. Tačiau šiomis nuostatomis neturi būti pažeidžiamas šioje direktyvoje numatytas nediskriminavimo principas, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.**

PASTABA: Generalinio advokato išvada nėra privaloma Teisingumo Teismui. Būdami visiškai nepriklausomi, generaliniai advokatai siūlo Teisingumo Teismui teisinį bylos, už kurią jie atsakingi,

išsprendimo būdą. Teisingumo Teismo teisėjai pradeda pasitarimus šioje byloje. Sprendimas bus priimtas vėliau.

PASTABA: Prašyme priimti prejudicinį sprendimą valstybių narių teismai, nagrinėdami juose iškeltą bylą, gali pateikti Teisingumo Teismui klausimus dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar Sąjungos teisės akto galiojimo. Teisingumo Teismas nenagrinėja nacionalinės bylos. Remdamasis Teisingumo Teismo sprendimu šią bylą turi išspręsti nacionalinis teismas. Šis sprendimas taip pat privalomas kitiems nacionaliniams teismams, nagrinėjantiems panašias problemas.

Žiniasklaidai skirtas neoficialus dokumentas, neįpareigojantis Teisingumo Teismo.

[Visas išvados tekstas](#) nuo jos perskaitymo dienos prieinamas CURIA tinklalapyje.

Kontaktinis asmuo: Gitte Stadler ☎ (+352) 4303 3127

Nuotraukas iš išvadų skaitymo posėdžio galima rasti „[Europe by Satellite](#)“ ☎ (+32) 2 2964106